

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ARAPÇA HAZIRLIK EĞİTİMİNE BAKIŞI: ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ*

İbrahim TURAN**
Esra ERMIŞ VURAL***

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 30 Mayıs 2025, **Kabul Tarihi:** 16 Eylül 2025, **Yayın Tarihi:** 30 Eylül 2025, **Atf:** Turan, İbrahim. Ermiş Vural, Esra. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Hazırlık Eğitimine Bakışı: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 25/2 (Eylül 2025): 1277-1307.

DOI: 10.33415/daad.1709894

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 30 May 2025, **Accepted:** 16 September 2025, **Published:** 30 September 2025, **Cite as:** Turan, İbrahim. Ermiş Vural, Esra. "The Perspective of Theology Faculty Students on Arabic Preparatory Education: The Example of Ondokuz Mayıs University Faculty of Theology". *Journal of Academic Research in Religious Sciences* 25/2 (September 2025): 1277-1307.

DOI: 10.33415/daad.1709894

* Bu çalışma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 25.10.2024 tarih ve 2024-901 sayılı kararı ile hazırlanmıştır.

** Sorumlu yazar, Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye, i.turan@omu.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-1659-9903>, Katkı oranı: %50 / Responsible Author, Professor, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Studies, Division of Religious Education, Samsun, Türkiye, i.turan@omu.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-1659-9903>, Contribution rate: 50%

*** Araştırma Görevlisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye, esra.ermisvural@omu.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-1975-9397>, Katkı oranı: %50 / Research Assistant, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Studies, Division of Religious Education, Samsun, Türkiye, esra.ermisvural@omu.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-1975-9397>, Contribution rate: 50%

Öz

Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Arapça hazırlık eğitimine yönelik görüşlerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesini içermektedir. Çalışma kapsamında 2023-2024 eğitim-öğretim yılında OMÜ İlahiyat Fakültesi birinci ve ikinci sınıfta öğrenim gören 319 öğrenciden anket yoluyla toplanan veriler SPSS istatistik programında analiz edilmiştir. Katılımcılara yönelik frekans dağılımının yanında X^2 analizi yoluyla da mezun olunan lise türü değişkenine göre, katılımcıların Arapça hazırlık eğitimine yönelik görüşleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların mezun olunan lise türü değişkeni açısından Arapça hazırlık eğitiminde uygulanan yöntem-tekniklerin yanı sıra ders içerikleri ve Arapçanın ilahiyat lisans programı için gerekliliği gibi konularda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği, kişisel olarak Arapçaya karşı tutum ve motivasyonları ve kişisel yeterlilikleri konusundaki görüşlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdikleri tespit edilmiştir. Kişisel yeterlikler açısından İmam Hatip Lisesinden mezun olanların genel olarak Arapçaya karşı motivasyonları, kendilerini yeterli görme durumları, Arapçayı kullanma becerileri Anadolu Lisesi mezunlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla makalede bunun nedenleri detaylı şekilde diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırılarak yorumlanmış ve çeşitli önerilere yer verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Hazırlık Eğitimi, Dil Öğretimi, Arapça.

**The Perspective of Theology Faculty Students on Arabic Preparatory Education:
The Example of Ondokuz Mayıs University Faculty of Theology**

1278 | db

Extended Abstract

This study examines students' perceptions at the Faculty of Theology at Ondokuz Mayıs University regarding Arabic preparatory education. Students' attitudes, motivation levels, and perceived language proficiency were analyzed within various demographic and educational variables, particularly the type of high school they graduated from. The identification of differences aims to understand the extent to which the preparatory program meets the needs of various student profiles and to contribute to improving these programs.

The study was conducted using a cross-sectional survey research method. Cross-sectional survey research is the most commonly used type of survey research and can be performed on variables such as perceptions, attitudes, and needs. At the same time, different groups can be compared in the context of these variables. The quantitative data of the research, which was conducted using the survey technique, one of the quantitative research methods, were collected through a structured questionnaire developed by the researcher. In addition to demographic questions, the questionnaire form included multiple-choice questions that determined the views of theology faculty students on Arabic preparatory education. After expert opinion and pilot application, the questionnaire form was finalized. The reliability of the data collection tool was confirmed by calculating the Cronbach's alpha coefficient as 0.789. The measurement tool was applied to 325 students enrolled in the first and second years of OMÜ Faculty of Theology in the spring semester of the 2023-2024 academic year, and 319 valid surveys were included in the evaluation. The data were analyzed using descriptive statistics and the chi-square (X^2) test with the SPSS program.

The findings revealed that students' attitudes and experiences toward Arabic preparatory education differed significantly depending on the type of high school

they graduated from. Imam Hatip High School graduates due to their prior exposure to Arabic and religious education at the secondary level approached Arabic learning with higher motivation, reported greater satisfaction with the preparatory process, and perceived themselves as more proficient in reading, writing, and speaking skills. In contrast, Anatolian High School graduates, who generally did not receive Arabic education, stated that they found the language challenging and reported lower levels of satisfaction with the program.

While 62.4% of students think that Arabic preparatory education is necessary for theology education, only 22.3% said that the language skills gained through this education are sufficient to meet their academic needs. Furthermore, 43.6% stated that they could only use these skills partially, while 28.5% stated that they could not use them at a sufficient or functional level. These data show that the preparatory program did not enable all students to achieve the language proficiency it aimed for and did not fully meet the linguistic requirements of the undergraduate courses.

The study also examined students' evaluations of course content, teaching methods, and audiovisual materials. Although no significant differences were found regarding high school type, students generally stated that course materials and teaching methods were only moderately adequate. This situation indicates that pedagogical diversity in Arabic teaching should be increased, and approaches sensitive to individual differences should be adopted. In particular, modern methods such as communicative language teaching, task-based learning, and the integration of digital learning tools have the potential to increase student interaction and ensure that the language is learned permanently.

Another issue highlighted in the study is the pedagogical competence of teaching staff. In many faculties of theology, Arabic is taught by academics who are experts in classical grammar or literature, and, likely, these individuals have not received formal training in foreign language teaching. This situation constitutes a significant disadvantage, especially for students who do not have a background in Arabic. Qualitative language instruction requires a pedagogical framework that takes into account learner diversity, motivational differences, and cognitive readiness levels.

Based on the findings, various curriculum and policy recommendations have been put forward. First, Arabic instruction should not be limited to a one-year preparatory program; it should be integrated into the entire undergraduate program in a comprehensive and gradual manner. This will enable students to consolidate and develop their language skills over time. In addition, support mechanisms should be designed for students who begin the program without any background in Arabic. This support can be provided through remedial courses, individual counseling, or online support modules.

In conclusion, this study highlights the need to reevaluate the scope, methods, and outcomes of Arabic preparatory education in theology faculties in Turkey. While students who graduated from Imam Hatip High Schools benefit partially from the current education system, other high school graduates with no background in Arabic face various difficulties. Therefore, Arabic preparatory education should be restructured to include students with different levels of prior knowledge, employing different teaching methods and techniques in line with language teaching strategies.

Keywords: Religious Education, Preparatory Education, Language Teaching, Arabic.

Giriş

Arapça, dini ilimlerinin temel kaynaklarının dili olması nedeniyle, ilahiyat fakültesi öğrencileri için akademik ve mesleki gelişim açısından İslami ilimlerle ilgili klasik metinleri okuma ve anlama konusunda da önemli bir araçtır. İslam dinin temel kaynakları olan Kur'an ve Hadislerin dilinin Arapça olmasının yanında bu dilde verilen bilimsel eserlerin akademik çalışmalarda kullanılması ihtiyacı¹ da ilahiyat fakültelerinde Arapçaya karşı mesleki gerekçelerin dışında öğrenenler açısından ilave bir motivasyon oluşturmaktadır.

Türkiye'de Arapçanın öğretimi konusu din ve ilahiyat alanında yaşanan gelişmelere paralel bir seyir izlemiş, gayri resmi kurum ve kişilerin dışında örgün eğitim kurumları altında Arapça eğitiminin sistematik olarak verilmesi noktasında dönemsel bazı değişimler yaşanmıştır. Bunların içinde en öne çıkan ise 1982 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunudur. İlgili kanunla yapılan düzenlemelerle yüksek din öğretimi kurumları olarak İlahiyat fakültelerinde yeni bir döneme geçilmiş, ilgili fakültelerde Arapça hazırlık eğitimi başlamıştır. 1982-1983 eğitim-öğretim yılından itibaren İlahiyat fakülteleri, bir yıllık Arapça hazırlık sınıfının yanında dört yıllık lisans eğitimi veren yükseköğretim kurumları olarak düzenlenmiştir.² 1982 yılından 1997 yılına kadar ilgili fakülteler Arapça hazırlık programını uygulamışlar ise de 1997 yılında İlahiyatlarda köklü bir değişiklik gündeme gelmiştir. YÖK'ün 11 Temmuz 1997 tarihinde aldığı bir kararla İlahiyat fakülteleri ilahiyat ve DKAB olmak üzere iki bölüme ayrılmış, lisans programından Arapça hazırlık eğitimi kaldırılarak fakültenin öğretim süresi 4 yıla indirilmiş ve Arapça eğitimi lisans programına yayılmak suretiyle (1. Sınıfta 10/12 saat, 2. Sınıfta 6/8 saat ve 3. Sınıfta da 2 saat olmak üzere toplam 20 saat) verilmiştir.³ Ancak 2009-2010 eğitim-öğretim yılından itibaren, başvuru ve belli kriterleri yerine getirmelerine bağlı olarak İlahiyat fakültelerinde tekrar 1 yıllık hazırlık eğitimine ge-

¹ Yakup Civelek, "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler -Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği-", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (01 Haziran 1998), 228.

² Suat Cebeci, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/4 (1999), 231.

³ Bayramalı Nazıroğlu, *Derdimiz İlahiyat* (İstanbul: Okur Akademi Yayınları, 2020), 61.

çilmiştir.⁴ Bu doğrultuda yüksek din öğretimi kurumlarının yapısı ve işleyişi konusunda yaşanan çalkantılar doğal olarak Arapça eğitimini de etkilemiştir. Yaşanan süreçlerde Arapça hazırlık eğitiminin gerekliliği/varlığı kadar öğretici nitelikleri, bu eğitimin içeriği, yöntemleri vb hususlar daima tartışılmalıdır. Bu tartışmaların yapılmasında dilin öğretimi ve öğreniminde yaşanan güçlükler/olumsuzluklar da haliyle etkili olmuştur.

21. yüzyılda eğitim öğretim süreçlerinde artık yeni teknolojilerin gelişimi dil öğretimini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu kapsamda gündeme gelen yeni öğrenme-öğretme araçlarının yanı sıra farklı öğretim yöntem ve teknikleri gibi hususlar, öğrenen ve öğrenen açısından alternatif fırsatlar da sunmaktadır. Ancak buna rağmen alan yazındaki çalışmalara bakıldığında İlahiyat Fakülteleri için önemli bir yere sahip olan Arapça dil öğretimi konusunda belirli ölçüde sorunların yaşanmaya devam ettiği görülmektedir.⁵ Yıllardır ilahiyat müfredatlarında yapılan değişikliklere ve sürekli olarak yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalara ve/veya tekliflere⁶ rağmen bu sorunların görece devam ediyor olması önemli bir araştırma konusu olarak görülmektedir. Bu çerçevede alan yazında öğrencilerin Arapça dersine ilişkin tutumlarının, Arapça eğitimi hakkındaki görüşlerinin ve Arapça özelinde yabancı dil öğrenme gayretlerinin incelendiği akademik çalışmaların sayısındaki yoğunluk dikkati çekmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların sayısındaki

⁴ H. Yusuf Acuner - Adem Korukcu, "İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Yetkinlik Beklentisi ve Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı-Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2012), 208.

⁵ Arapça öğretimi konusunda yaşanan sorunlar için bk. Münir Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2023), 1-22; Mustafa Öncü - Ali Baltacı, "Yüksek Din Öğretiminde Arapça Öğretimi Sorunsalı: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/2 (2020), 55-82; Muhammed Esad Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", *Eskişen* 52 (2024), 405-433.

⁶ Bk. Cemal Tosun - Recai Doğan, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, 2004), 487-508; Çağfer Karadağ, "İlahiyat Lisans Programının Değerlendirilmesi", *Bugünün İlahiyatı Nasıl Olmalıdır? -Sorunlar ve Çözümler-* (İstanbul: İSAV Yayınları, 2015), 205-264; Mustafa Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Düşünce Kitabevi, 2011).

yoğunluk nedeniyle biz ağırlıklı olarak son 10 yılda Arapça eğitimi üzerine yapılan bazı çalışmalara yer vermekle yetineceğiz.

Akmeşe'nin Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfı öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada hazırlık sınıfı öğrencilerinin Arapça dersine ait tutumları ve kaygıları üzerinde durulmuş, öğrencilerin ders sırasındaki tutum ve kaygılarının öğrenme sürecine etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılardan elde edilen bulgularda öğrencilerin çoğunluğunun Arapçayı öğrenilmesi zor dil olarak gördükleri, ancak genel itibarıyla sevdikleri, fakat derslerde farklı nedenler sıkıldıkları, yarıya yakını ise okuma, yazma ve konuşma konusunda sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir.⁷

Ekinci'nin İslami İlimler Fakültesinde Arapça Hazırlık sınıfında okuyan 90 öğrenciye yapmış olduğu çalışmada, hazırlık programında verilen eğitim düzeyinden öğrencilerin genel anlamda memnun olduğu sadece Sarf ve Türkçeden Arapçaya çeviri derslerinde çok zorlandıkları ve başarının sadece bu derslerde düştüğünü tespit etmiştir.⁸

Aydın, farklı bölgelerden 9 İlahiyat ve İslami İlimler Fakültesinde okuyan 586 öğrenciye uyguladığı ankette öğrencilerin Arapça eğitimi hakkındaki görüşlerini incelemiş ve doğru şartlar oluşturulduğunda Arapçanın öğrenilebileceği, doğru bilinç ve motivasyon sağlanmadığında Arapça öğreniminin zorlaştığı, lisans aşamasındaki Arapça ders yetersizliği nedeniyle kalıcı Arapça öğrenilemediği gibi sonuçlar elde etmiştir.⁹

Arpaçukuru ve Üzümcü'nün İlahiyat Fakültesinde okuyan 166 hazırlık sınıfı öğrencisinin Arapça dersine ilişkin tutumlarını incelemiş olduğu çalışmada, öğrencilerin çoğunun Arapça dersine yöne-

⁷ Serpil Akmeşe, *İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine Ait Tutumları ve Kaygıları Üzerine Bir İnceleme (Marmara Üniversitesi Örneği)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019). Benzer çalışma için ayrıca bk. Orhan Oğuz, "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfından Sonra Arapça Öğretiminde Kesintiye Uğraması Sorunu", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10/2 (2019), 452-459.

⁸ İsmail Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", *Van İlahiyat Dergisi* 7/11 (2019), 144-161. Benzer bir çalışma için bk. Abdul Kadir Hussein, "Türkiye'deki İlahiyat Öğrencilerinin Arapça Konuşabilme Konusunda Zorluk Çekmelerinin Değerlendirilmesi: Sakarya Üniversitesi Örneği", *The Journal of Academic Social Science* 90 (2019), 412-421.

⁹ Atik Aydın, "İlahiyat Fakültesi Lisans Öğrencilerinin Arapça Eğitimi Hakkındaki Görüşleri", *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11/1 (2020), 33-57.

lik olumlu tutuma sahip olduklarını ve hazırlığı bir fırsat bilerek iyi değerlendirmeye çalıştıklarını ve bazı öğrencilerin olumsuz tutum benimsemelerinin alt yapısında korku ve dil öğrenmenin zorluğunun yattığını tespit etmiştir.¹⁰

Çoştı ve Yılmaz'ın Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmada; bir yıl arayla öğrencilere iki anket uygulaması yapıldığı ve birinci uygulamada 218 öğrencinin ikinci uygulamada ise 158 öğrencinin ankete katıldığı belirtilmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen veriler ışığında mezun olunan lise türünün, öğrencinin Arapça hazırlığa bakışını önemli derece etkilediği görülmüş ve İHL mezunu öğrencilerin daha olumlu tutum geliştirdikleri sonucuna varılmıştır. Yine fakülteyi tercih etme de pişman olup olmama durumları incelendiğinde, pişman olmayanların Arapça dersine yönelik tutum puan ortalamalarının, pişman olanlara oranla daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.¹¹

Dündar, Kocaeli Üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada hazırlık okuyan 94 öğrencinin Arapça dersine ilişkin tutumlarını incelemiş ve başlangıçta motive edilen öğrencilerin başarısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.¹²

Özcan ve Geçioğlu'nun İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfı öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada, öğrencilerin yabancı dil öğrenme gayretlerinin incelemişler ve ders geçmek için Arapça öğrenenler ile iletişim kurmak, dini metinleri okumak ve anlamak için Arapça öğrenenler arasında anlamlı bir fark olduğunu ifade etmiş-

¹⁰ Osman Arpaçukuru - Muzaffer Üzümcü, "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumları (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Örneği)", *Tasavvur / Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 6/2 (2020), 853-886. Benzer bir çalışma için bk. Osman Arpaçukuru - Hasan Sabri Çelikleş, "İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Öğretim Yılı Başında Arapçaya ve Arapça Dersine Dair Düşünce, Beklentisi ve Hedefleri (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)", *Trabzon İlahiyat Dergisi* 10/2 (2023), 195-226.

¹¹ Yakup Çoştı - Macid Yılmaz, "İlahiyat Fakültesi Yabancı Dil Hazırlık Programı Sorunları ve Öneriler", *İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Programı Üzerine Bir Değerlendirme*, ed. Yakup Çoştı - Macid Yılmaz (Lap Lambert Academic Publishing, 2020), 63-77.

¹² Ahmet İhsan Dündar, "İlahiyat Fakültesi Arapça hazırlık sınıfı öğrencilerinin Arapça dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Örneği)", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 25 (2021), 85-100.

lerdir. Fakat öğretim türüne, cinsiyete ve mezun olunan liseye göre incelediklerinde anlamlı bir fark olmadığını tespit etmişlerdir.¹³

Güceyüz'ün Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerine yapmış olduğu çalışmada; hazırlık sınıfı öğrencilerinin derse devamları ile akademik başarıları arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine derse devam ve akademik başarı düzeyinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı, kız öğrencilerin hem devam düzeyinin hem de akademik başarı düzeyinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁴

Öz ve Gür'ün Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hazırlık sınıfında öğrenim gören 180 öğrenci üzerine yaptıkları çalışmada; öğrencilerin çoğunun Arapça kavramı ile ilgili ürettikleri metafor ve temaların, zorluğu ortaya koyan metafor ve temalar olduğu tespit edilmiş ve öğrencilerinin Arapçaya karşı “zor bir dil” algısına sahip oldukları sonucuna varılmıştır.¹⁵

Problem Durumu

1284 | db

Türkiye’de yüksek din öğretimi geçmişten beri inişli çıkışlı ve netameli süreçlerden geçmiştir. Tabiatıyla bu süreçlerde yüksek din öğretimi kurumlarının varlığından müfredat yapısına, öğretici niteliklerinden öğrenci niteliklerine ve istihdamına kadar pek çok konu defaten tartışılmış ve farklı uygulamalarla değişik bir seyir izlemiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere 1982 yılından 1997 yılına kadar bir yıllık hazırlık eğitiminin üstüne 4 yıllık lisans eğitimi veren bu kurumların eğitim programı 11.07.1997 tarihinde YÖK tarafından alınan kararla hazırlık eğitimi kaldırılmış ve 4 yıllık lisans eğitimi veren program yapısı oluşturulmuştur. 12 yıllık bir sürecin ardından 2009-2010 eğitim öğretim yılından itibaren bazı ilahiyat fakültelerinde hazırlık sınıfı tekrar konulmuş, diğerlerinde ise 2010-2011 eğitim öğretim yılından itibaren zorunlu Arapça hazırlık eği-

¹³ Yusuf Özcan - Ahmet Rifat Geçioğlu, “İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Öğrenme Gayretlerinin İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 21/1 (2021), 386-409.

¹⁴ İsa Güceyüz, “Arapça Hazırlık Sınıflarında Derse Devam ve Akademik Başarı İlişkisi”, *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (30 Aralık 2023), 391-412.

¹⁵ Nedim Öz - Ahmet Gür, “Arapçaya Metaforik Bir Yolculuk: Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Algısı”, *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/2 (2023), 745-761.

timi konulmaya başlanmıştır.¹⁶ Bu kapsamda araştırma konumuz olan Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi için Üniversite Senatosunun 17.04.2014 tarihli toplantısında alınan kararla zorunlu Arapça hazırlık eğitimi 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Arapça, yüksek din öğretimi kurumlarında, dinin temel kaynaklarını anlama, yorumlamanın yanı sıra Arapça konuşan ülkelerle iletişimsel bağları sürdürme adına önemli bir işlev görmektedir. Ancak öteden beri ilahiyatlarda yaşanan sorunlar aynı zamanda bu dilin öğretimi konusunda da benzer sonuçları doğurmuştur. Hazırlık sınıflarının varlığını tartışmanın ötesine geçerek nasıl daha nitelikli bir dil öğretimi yapılabileceğine yönelik teklifler ve alandaki çalışmalar görece zayıf kalmıştır.

Arapça dil öğretimi konusunda alanda yapılan akademik çalışmalara bakıldığında bunların genel olarak öğreticiden, öğrenme ortam ve araçlarından, müfredattan, öğrencilerden kaynaklanan nedenler olduğu görülmektedir.¹⁷ Alanyazında yapılan bu çalışmalar şüphesiz literatüre çok önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak Arapça dil öğretiminin daha nitelikli hale gelmesinde periyodik olarak benzer çalışmaların yapılmasına da ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmamız Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Arapça hazırlık eğitimi alan lisans öğrencilerinin hazırlık eğitimine bakış açılarını tespit etmeyi ve problematik olarak konuyu ele almayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada “İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Arapça hazırlık eğitimine bakışları nasıldır?” sorusuna cevap aranacaktır. Araştırmanın temel problemi çerçevesinde şu alt problemlere cevap aranacaktır:

Alt Problemler:

Ankete katılanların hazırlık sınıfı öncesinde Arapçaya karşı ilgileri nasıldır?

Ankete katılanların Arapça hazırlık eğitiminden memnuniyet durumları nasıldır?

¹⁶ Mehmet Soysaldi, “Türkiye’deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Ve Çözüm Yolları”, *EKEV Akademi Dergisi* 45 (2010), 249.

¹⁷ Bk. Altıntaş, “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması”, 405-433.

Ankete katılanların Arapça hazırlık eğitimini ilahiyat lisans programı için gerekli görme durumları nedir?

Ankete katılanlar Arapça hazırlık eğitimi sonrasında konuşma, yazma ve okuma becerilerini yeterli görme düzeyi nedir?

Ankete katılanlar Arapça hazırlık eğitiminde edindikleri dil seviyesini ilahiyat eğitimi için yeterli görmekte midir?

Ankete katılanların Arapça hazırlık eğitimini ilahiyat programı için yeterli görme durumu nedir?

Ankete katılanların Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan ders içerik, materyal ve yöntemlerini yeterli görme durumu nedir?

Yöntem

Çalışma tarama araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama araştırması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Kesitsel tarama araştırmaları en yaygın olarak kullanılan tarama araştırma türü olarak nitelendirilirken; algı, tutum ve ihtiyaç gibi değişkenler üzerinde gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda bu değişkenler bağlamında farklı gruplar birbirleriyle karşılaştırılabilir.¹⁸ Çalışma kapsamında katılımcı grubu oluşturan OMÜ İlahiyat Fakültesi 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin Arapça hazırlık eğitimine bakışları taranmış, kategoriler halinde sınıf düzeyi, cinsiyet ve mezun olunan lise türü durumu değişkenleri bakımından aradaki farklılıklar incelenmiştir. Makalenin sınırları çerçevesinde en çok farklılığın görüldüğü “mezun olunan lise türü” bağımsız değişken olarak alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar yarısında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 1. ve 2. sınıfta öğrenim gören 581 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini temsil kabiliyetine sahip (232 öğrenci istatistiksel olarak asgari örneklem sayısı olsa da belirlenen sayının üzerinde) 325 öğrenciden veri toplanmıştır. Ankete doğru cevap veren 319 öğrencinin anketi ise geçerli kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri aşağıdaki gibidir:

¹⁸ John W. Cresswell, *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Qualitative and Quantitative Research* (Boston: Pearson Education Inc, 2012).

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

		f	%
Cinsiyet	Kadın	235	73,7
	Erkek	84	26,3
Sınıf	Birinci Sınıf	162	50,8
	İkinci Sınıf	157	49,2
Öğrenim Türü	Birinci Öğretim	212	66,5
	İkinci Öğretim	107	33,5
Mezun Olunan Lise	Fen Lisesi	5	1,6
	Anadolu Lisesi	68	21,3
	Anadolu İHL	224	70,2
	Meslek Lisesi	13	4,1
	Diğer	9	2,8
Hazırlık Öncesi Arapça Eğitiminin Alındığı Yer	İHL	212	66,5
	Medrese	10	3,1
	Özel ders/kurs	6	1,9
	Herhangi bir eğitim almadım	72	22,6
	Diğer	19	6,0
	Toplam		319

db | 1287

Veri Toplama Aracı

Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verilerini toplamak amacıyla iki farklı veri toplama aracı geliştirilmiştir. Birincisi kişisel bilgi formu ki, bu formla katılımcılara ait bağımsız değişkenler belirlenmiş, ardından araştırmada temel verilerin toplanması amacıyla anket formu hazırlanmıştır. Oluşturulan ölçme araçları ölçme değeren-

dirme konusunda iki uzmanın yanı sıra konu alanı uzmanı olarak da iki Din eğitimcisinin görüşü alındıktan sonra OMÜ İlahiyat Fakültesi 1 ve 2. sınıflardan rastgele seçilmiş olan 30 kişilik örneklem grubuna uygulanmış ve uygulama sonunda ankette görülen eksiklikler giderilmiştir.

Anketteki gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 1. ve 2. sınıfta öğrenim gören 325 kişi üzerinde anket uygulanmıştır. Daha sonra, uygulanan anketler kontrol edilmiş ve eksik veya yanlış olarak doldurulmuş olan anketler değerlendirme dışında bırakılmış, doğru olarak doldurulmuş olan 319 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Bu çalışmada, kullanılan ölçüm aracının iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla Cronbach'ın Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ölçüm aracının iç uyumluluğunu gösteren Cronbach Alfa katsayısı 0.789 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçüm aracının içinde yer alan öğelerin birbirleriyle yüksek bir uyumluluk gösterdiğini işaret etmektedir. Yüksek bir Cronbach Alfa katsayısı, ölçüm aracının güvenilirliğini artırarak elde edilen verilerin daha sağlam bir temele dayandığını gösterir. Bu bulgu, çalışmada güvenilir bir veri toplama aracı kullanıldığını ve elde edilen sonuçların daha güvenilir olduğunu göstermektedir.

1288 | db

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar yarısında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 1. ve 2. sınıfta öğrenim gören 581 öğrenci içerisinde ankete katılan 325 kişiden elde edilmiştir. Katılımcılardan kişisel bilgi formu ve anket formunu doldurmaları istenmiştir. Doldurulan anket formlarından geçerli 319 formdan elde edilen veriler tasnif edildikten sonra SPSS istatistik programında değerlendirilmiştir. İlk olarak bağımsız değişkenlerle ilgili frekans dağılımlarına bakılmış, ardından değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla karşılaştırma tablolarına yer verilmiştir. Tabloların yorumlanmasında değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakmak için X^2 (Ki Kare) tekniği kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin önem kontrolü için ise, asgari 0,05 manidarlık düzeyi kabul edilmiştir.

Bulgular

İlahiyat fakültesine gelen öğrencilerin hazırlık eğitimine yönelik bakış açılarında öğrenim gördükleri lise türünün önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle araştırmada bağımsız değişken olarak mezun olunan lise türü kullanılmıştır.

Tablo 2: Ankete Katılanların Hazırlık Eğitiminden Önce Arapçaya Karşı İlgilerine Göre Dağılımları

Mezun olduğunuz lise	Hazırlık eğitiminden önce Arapçaya karşı ilginizi nasıl değerlendirirsiniz?			
		Çok ilgin vardı	Biraz ilgin vardı	İlgim yoktu
Anadolu Lisesi	N	7	21	40
	%	10,3	30,9	58,8
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	25	125	74
	%	11,2	55,8	33,0
Diğer	N	4	12	11
	%	14,8	44,4	40,7
Toplam	N	36	158	125
	%	11,3	49,5	39,2

db | 1289

Value=15,926^a df=4 p=003 p=0.003<0.05 Önemli

Tabloya göre, katılımcıların %49,5 gibi büyük bir oranının Arapçaya karşı “biraz” ilgisinin olduğu, % 39,2’sinin “ilgisinin olmadığı” ve %11,3’ünün de çok ilgili olduğu görülmektedir. Katılımcıların mezun oldukları liseye göre hazırlık eğitiminden önce Arapçaya bakışları arasındaki ilişki incelendiğinde Anadolu Lisesi mezunlarının %10,3’ü “çok ilgin vardı”, %30,9’u “biraz ilgin vardı” ve %58,8’i “ilgin yoktu” seçeneğini işaretlemiştir. Anadolu İmam Hatip Lisesi mezunlarının %11,2’si “çok ilgin vardı”, %55,8’i “biraz ilgin vardı” ve %33’ü “ilgin yoktu” cevabını vermiştir. Diğer lise türlerinden mezun olanlarda ise bu oranlar “çok ilgin vardı” diyenlerde %14,8, “biraz ilgin vardı” diyenlerde %44,4 ve “ilgin yoktu” diyenlerde ise %40,7 olarak görülmektedir. Yapılan Ki-kare testine göre mezun olunan lise türü ile Arapça hazırlık eğitimine karşı ilgi durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 3: Ankete Katılanların Arapça Hazırlık Eğitimindeki Memnuniyet Durumlarına İlişkin Görüşleri

Mezun olduğunuz lise		Aldığınız Arapça hazırlık eğitiminde memnuniyet durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?		
		Memnunum	Biraz memnunum	Memnun değilim
Anadolu Lisesi	N	23	28	17
	%	33,8	41,2	25,0
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	115	81	28
	%	51,3	36,2	12,5
Diğer	N	12	9	6
	%	44,4	33,3	22,2
Toplam	N	150	118	51
	%	47,0	37,0	16,0

Value=9,722^a df=4 p=,045 p=0.45<0.05 Önemli

Tabloya göre katılımcıların %47'si aldığı Arapça hazırlık eğitiminden “memnun” iken %37'si “biraz memnun” ve %16'sı da “memnun değil” şeklindedir. Elde edilen bulguların mezun olunan okul türüne göre dağılımına bakıldığında ise, Anadolu lisesi mezunları arasında “memnunum” diyenlerin oranı %33,8 iken, “biraz memnunum” diyenler %41,2 ve “memnun değilim” diyenler de %25'tir. İmam Hatip Lisesi mezunları arasında bu oranlar “memnunum” diyenlerde %51,3, “biraz memnunum” diyenlerde %36,2 ve “memnun değilim” diyenlerde %12,5'tir. Diğer okul türlerinden mezun olanlarda ise “memnunum” diyenler %44,4, “biraz memnunum” diyenler 33,3 ve “memnun değilim” diyenler %22,2'dir. Yapılan Ki-kare testine göre mezun olunan okul türü ile Arapça hazırlık eğitiminden memnun olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 4: Ankete Katılanların Arapça Hazırlık Eğitiminin İlahiyat Lisans Programının Gerekliliği Hakkındaki Görüşleri

Mezun olduğunuz lise		Arapça hazırlık eğitiminin ilahiyat lisans programı için gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?		
		Evet	Kısmen	Hayır
Anadolu Lisesi	N	32	27	9
	%	47,1	39,7	13,2
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	149	54	21
	%	66,5	24,1	9,4
Diğer	N	18	6	3

	%	66,7	22,2	11,1
Toplam	N	199	87	33
	%	62,4	27,3	10,3

Value=8,951^a df=4 p=,062 p=0.62>0.05 Önemsiz

Tablo 4'te ankete katılanlara "Arapça hazırlık eğitiminin ilahiyat lisans programı için gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?" şeklinde sorulan soruya katılımcıların %62,4'ü "evet" derken, %27,3' "kısmen" ve %10,3'ü de "hayır" cevabını vermiştir. Mezun olunan okul türüne göre bakıldığında Anadolu Lisesi mezunlarının %47,1'i bu soruya "evet", %39,7'si "kısmen" ve %13,2'si "hayır" cevabını vermiştir. Aynı soruya İmam Hatip Lisesi mezunlarının %66,5'i "evet", %24,1'i "kısmen" ve %9,4'ü "hayır" cevabını vermiştir. Diğer okul türlerinden mezun olanların cevapları ise sırasıyla "evet" diyenlerde %66,7, "kısmen" diyenlerde %22,2 ve "hayır" diyenlerde %11,1'dir. Yapılan Ki-kare testine göre mezun olunan okul türü ile Arapça hazırlık eğitiminin gerekliliğine bakış arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 5: Ankete Katılanların Arapça Hazırlık Eğitimi Sonrasında "Konuşma" Becerisi Hakkındaki Görüşleri

db | 1291

Mezun olduğunuz lise	Arapça hazırlık eğitimi sonrasında "konuşma" becerisi konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?		
	İyi	Orta	Zayıf
Anadolu Lisesi	N 4	20	44
	% 5,9	29,4	64,7
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N 26	116	82
	% 11,6	51,8	36,6
Diğer	N 3	14	10
	% 11,1	51,9	37,0
Toplam	N 33	150	136
	% 10,3	47,0	42,6

Value=17,246^a df=4 p=,002 p=0.002<0.05 Önemli

Tablo 5'te ankete katılanların hazırlık eğitimi sonrası konuşma becerisiyle ilgili olarak kendilerini nasıl değerlendirdiklerine bakılmıştır. Buna göre, konuşma becerisini "iyi" olarak değerlendirenlerin oranı %10,3 iken, "orta" olarak değerlendirenlerin oranı %47, ve "zayıf" olarak değerlendirenlerin oranı ise %42,6'dır. Bu oranlar, katılımcıların hazırlık eğitiminde konuşma becerisi kazanma konusunda hayli zorlandıklarını göstermektedir. Mezun olunan okul

türüne göre katılımcıların değerlendirmelerine bakıldığında, Anadolu Lisesi mezunlarının %5,9'u bu soruya "iyi", %29,4'ü "orta" ve %64,7'si "zayıf" cevabını vermiştir. İmam Hatip Lisesi mezunlarında bu oranlar "iyi" diyenlerde %11,6, "orta" diyenlerde %51,8, "zayıf" diyenlerde %36,6'dır. Diğer okul türlerinden mezun olanlarda ise "iyi" diyenlerin oranı %11,1, "orta" diyenlerin oranı %51,9 ve "zayıf" diyenlerin oranı %37'dir. Yapılan Ki-kare testine göre, Arapça hazırlık eğitimi sonrasında "konuşma" becerisi konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz? sorusuna verilen cevaplar lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 6: Ankete Katılanların Arapça Hazırlık Eğitimi Sonrasında "Yazma" Becerisi Hakkındaki Görüşleri

Mezun olduğunuz lise	Arapça hazırlık eğitimi sonrasında "yazma" becerisi konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?			
		İyi	Orta	Zayıf
Anadolu Lisesi	N	16	36	16
	%	23,5	52,9	23,5
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	112	95	17
	%	50,0	42,4	7,6
Diğer	N	12	11	4
	%	44,4	40,7	14,8
Toplam	N	140	142	37
	%	43,9	44,5	11,6

Value=21,415^a df=4 p=,000 p=0.000<0.05 Önemli

Tablo 6'da ankete katılanların hazırlık eğitimi sonrası yazma becerisiyle ilgili olarak kendilerini nasıl değerlendirdiklerine bakılmıştır. Buna göre, yazma becerisini "iyi" olarak değerlendirenlerin oranı % 43,9 iken, "orta" olarak değerlendirenlerin oranı %44,5 ve "zayıf" olarak değerlendirenlerin oranı ise %11,6'dır. Mezun olunan okul türüne göre katılımcıların değerlendirmelerine bakıldığında, Anadolu Lisesi mezunlarının %23,5'i bu soruya "iyi", %52,9'u "orta" ve %23,5'i "zayıf" cevabını vermiştir. İmam Hatip Lisesi mezunlarında bu oranlar "iyi" diyenlerde %50, "orta" diyenlerde %42,4, "zayıf" diyenlerde %7,6'dır. Diğer okul türlerinden mezun olanlarda ise "iyi" diyenlerin oranı %44,4, "orta" diyenlerin oranı %40,7 ve "zayıf" diyenlerin oranı %14,8'dir. Yapılan Ki-kare testine göre Arapça hazırlık eğitimi sonrasında "yazma" becerisi konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz? sorusuna verilen cevaplar lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 7: Ankete Katılanların Arapça Hazırlık Eğitimi Sonrasında "Okuma" Becerisi Hakkındaki Görüşleri

Mezun olduğunuz lise		Arapça hazırlık eğitimi sonrasında "okuma" becerisi konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?		
		İyi	Orta	Zayıf
Anadolu Lisesi	N	18	41	9
	%	26,5	60,3	13,2
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	111	105	8
	%	49,6	46,9	3,6
Diğer	N	8	15	4
	%	29,6	55,6	14,8
Toplam	N	137	161	21
	%	42,9	50,5	6,6

Value=29,390^a df=6 p=,000 p=0.000<0.05 Önemli

Tablo 7'de ankete katılanların hazırlık eğitimi sonrası okuma becerisiyle ilgili olarak kendilerini nasıl değerlendirdiklerine bakılmıştır. Buna göre, okuma becerisini "iyi" olarak değerlendirenlerin oranı % 42,9 iken, "orta" olarak değerlendirenlerin oranı %50,5 ve "zayıf" olarak değerlendirenlerin oranı ise %6,6'dır. Mezun olunan okul türüne göre katılımcıların değerlendirmelerine bakıldığında, Anadolu Lisesi mezunlarının %26,5'i bu soruya "iyi", %60,3'ü "orta" ve %13,2'si "zayıf" cevabını vermiştir. İmam Hatip Lisesi mezunlarında bu oranlar "iyi" diyenlerde %49,6, "orta" diyenlerde %46,9, "zayıf" diyenlerde %3,6'dır. Diğer okul türlerinden mezun olanlarda ise "iyi" diyenlerin oranı %29,6, "orta" diyenlerin oranı %50,5 ve "zayıf" diyenlerin oranı %6,6'dır. Yapılan Ki-kare testine göre Arapça hazırlık eğitimi sonrasında "okuma" becerisi konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz? sorusuna verilen cevaplar lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

db | 1293

Tablo 8: Ankete Katılanların Genel Olarak Arapça Dil Seviyelerini İlahiyat Eğitimi İçin Yeterli Görüp Görmediklerine Dair Görüşleri

Mezun olduğunuz lise		Genel olarak Arapça dil seviyenizi ilahiyat eğitimi için yeterli görüyor musunuz?		
		Evet	Kısmen	Hayır
Anadolu Lisesi	N	13	24	31
	%	19,1	35,3	45,6

Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	53	87	84
	%	23,7	38,8	37,5
Diğer	N	5	10	12
	%	18,5	37,0	44,4
Toplam	N	71	121	127
	%	22,3	37,9	39,8

Value=1,864^a df=4 p=,761 p=0.761>0.05 Önemsiz

Katılımcıların genel olarak Arapça dil seviyelerinin ilahiyat eğitimi için yeterli olup olmadığının değerlendirildiği soruya %22,3 oranında “evet”, %37,9 oranında “kısmen” ve %39,8 oranında ise “hayır” cevabı verilmiştir. Mezun olunan lise türü açısından bakıldığında Anadolu Lisesi mezunlarının %19,1’i genel olarak Arapça dil seviyesini ilahiyat eğitimi için yeterli görürken, %35,3’ü kısmen yeterli görmekte, %45,6’sı ise yetersiz görmektedir. İmam Hatip Lisesi Mezunlarının %23,7’si genel olarak Arapça dil seviyesini ilahiyat eğitimi için yeterli görürken, %38,8’i kısmen yeterli görmekte, %37,5’i ise yetersiz görmektedir. Diğer lise türlerinden mezun olanlarda ise bu oranlar “evet” diyenlerde %18,5, “kısmen” diyenlerde %37 ve “hayır” diyenlerde %44,4’tür. Yapılan Ki-kare testine göre “Genel olarak Arapça dil seviyenizi ilahiyat eğitimi için yeterli görüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

1294 | db

Tablo 9: Ankete Katılanların Aldıkları Arapça Hazırlık Eğitiminin İlahiyat Programı İçin Yeterli İle İlgili Görüşleri

Mezun olduğunuz lise		Arapça hazırlık eğitiminin ilahiyat programı için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?		
		Evet	Kısmen	Hayır
Anadolu Lisesi	N	21	29	18
	%	30,9	42,6	26,5
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	103	71	50
	%	46,0	31,7	22,3
Diğer	N	9	11	7
	%	33,3	40,7	25,9
Toplam	N	133	111	75
	%	41,7	34,8	23,5

Value=5,899^a df=4 p=,207 p=0.207>0.05 Önemsiz

Tablo 9’da “Arapça hazırlık eğitiminin ilahiyat programı için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %41,7’si “evet, %34,8’i “kısmen” ve %23,5’i “hayır” şeklinde cevap

vermiştir. Mezun olunan lise türüne göre Anadolu Lisesi mezunlarının %30,9'u bu soruya "evet" cevabını verirken, %42,6'sı "kısmen" ve %26,5'i "hayır" cevabını vermiştir. İmam Hatip Lisesi mezunlarında bu oranlar "evet" diyenlerde %46, "kısmen" diyenlerde %31,7 ve "hayır" diyenlerde %22,3'tür. Diğer lise mezunlarında ise "evet" diyenlerin oranı %33,3, "kısmen" diyenlerin oranı %40,7 ve "hayır" diyenlerin oranı %25,9'dur. Yapılan Ki-kare testine göre, alınan Arapça hazırlık eğitiminin ilahiyat programı için yeterliliği ile mezun olunan lise türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 10: Ankete Katılanların Arapça Hazırlıkta Edindikleri Dil Becerilerinin Ne Kadarını İlahiyat Programında Kullandıklarına dair Görüşleri

Mezun olduğunuz lise	Arapça hazırlıkta edindiğiniz dil becerilerinin ne kadarını ilahiyat eğitimi sırasında kullanıyorsunuz?				
	Hepsini kullanıyorum	Büyük oranda kullanıyorum	Kısmen kullanıyorum	Yeterince kullanmıyorum	Hiç kullanmıyorum
Anadolu Lisesi	N 3 % 4,4	8 11,8	27 39,7	22 32,4	8 11,8
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N 19 % 8,5	50 22,3	105 46,9	36 16,1	14 6,3
Diğer	N 2 % 7,4	7 25,9	7 25,9	10 37,0	1 3,7
Toplam	N 24 % 7,5	65 20,4	139 43,6	68 21,3	23 7,2

Value=19,782^a df=8 p=,011 p=0.11<0.05 Önemli

Tablo 10'da katılımcılara "Arapça hazırlıkta edindiğiniz dil becerilerinin ne kadarını ilahiyat eğitimi sırasında kullanıyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Buna göre katılımcıların %7,5'i "hepsini kullanıyorum" cevabı verirken %20,4'ü "büyük oranda kullanıyorum", %43,6'sı "kısmen kullanıyorum", %21,3'ü "yeterince kullanmıyorum" ve %7,2'si de "hiç kullanmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Mezun olunan okul türü ile edinilen dil becerisini kullanma durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında Anadolu Lisesi mezunlarının %4,4'ü edindikleri becerinin tamamını kullandıklarını belirtirken, %11,8'i "büyük oranda" kullandığını, %39,7'si "kısmen" kullandığını, %32,4'ü yeterince kullanmadığını ve %11,8'i "hiç" kullanmadığını belirtmiştir. Katılımcılar içerisinde İmam Hatip Lisesi mezunu olanların %8,5'i edinilen dil becerisinin "hepsini" kullandığını söylerken,

%22,3'ü "büyük oranda" kullandığını, %46,9'u "kısmen" kullandığını, %16,1'i yeterince kullanmadığını ve %6,3'ü ise "hiç" kullanmadığını ifade etmiştir. Diğer okul türlerinden mezun olanlarda ise, "hepsini kullanıyorum" diyenler %7,4, "Büyük oranda kullanıyorum" diyenler %25,9, "Kısmen kullanıyorum" diyenler %25,9, "Yeterince kullanmıyorum" diyenler %37 ve "hiç kullanmıyorum" diyenler de %3,7'dir. Yapılan Ki-kare testine göre "Arapça hazırlıkta edindiğiniz dil becerilerinin ne kadarını lisans programında kullanıyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 11: Ankete Katılanların Arapça Hazırlık Eğitiminde Kullanılan Ders İçeriklerinin (Konu, Etkinlik Vb.) Arapçayı Öğrenme Konusundaki Yeterliliklerine Göre Dağılımları

Mezun olduğunuz lise		Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan ders içeriklerinin (konu, etkinlik vb.) Arapçayı öğrenme konusunda yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?		
		Evet	Kısmen	Hayır
Anadolu Lisesi	N	26	31	11
	%	38,2	45,6	16,2
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	101	89	34
	%	45,1	39,7	15,2
Diğer	N	10	15	2
	%	37,0	55,6	7,4
Toplam	N	137	135	47
	%	42,9	42,3	14,7

1296 | db

Value=3,564^a df=4 p=,468 p=0.468>0.05 Önemli

Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan ders içeriklerinin (konu, etkinlik vb.) Arapçayı öğrenme konusunda yeterli olup olmadığına yönelik sorulara katılımcıların %42,9'u "evet" cevabını verirken %42,3'ü "kısmen" ve %14,7'si de "hayır" cevabı vermiştir. Mezun olunan lise türüne göre Anadolu Lisesi mezunlarının %38,2'si bu soruya "evet" cevabını verirken, %45,6'sı "kısmen" ve %16,2'si de "hayır" cevabını vermiştir. İmam Hatip Lisesi mezunlarında bu oranlar "evet" diyenlerde %45,1, "kısmen" diyenlerde %39,7 ve "hayır" diyenlerde %15,2'dir. Diğer lise mezunlarında ise "evet" diyenlerin oranı %37, "kısmen" diyenlerin oranı %55,6 ve "hayır" diyenlerin oranı %7,4'tür. Yapılan Ki-kare testine göre "Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan ders içeriklerinin (konu, etkinlik vb.) Arapçayı öğrenme konusunda yeterli olduğunuzu düşünüyor musu-

nuz?” sorusuna verilen cevaplar lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 12: Ankete Katılanların Arapça Hazırlık Eğitiminde Kullanılan Görsel-İşitsel Materyallerin Arapçayı Öğrenme Konusundaki Yeterliliklerine Dair Görüşleri

Mezun olduğunuz lise (birleştirilmiş)		Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan görsel-ışitsel materyallerin Arapçayı öğrenme konusunda yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?		
		Yeterli	Kısmen yeterli	Yetersiz
Anadolu Lisesi	N	25	32	11
	%	36,8	47,1	16,2
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N	94	96	34
	%	42,0	42,9	15,2
Diğer	N	13	12	2
	%	48,1	44,4	7,4
Toplam	N	132	140	47
	%	41,4	43,9	14,7

Value=1,989^a df=4 p=,738 p=0.738>0.05 Önemsiz

db | 1297

Tablo 12’de ankete katılanlara “Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan görsel-ışitsel materyallerin Arapçayı öğrenme konusunda yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında, katılımcıların %41,4’ü kullanılan materyalin Arapçayı öğrenme konusunda “yeterli” olduğunu düşünürken, %43,9’u “kısmen yeterli” olduğunu ve %14,7’si de “yetersiz” olduğunu düşünmektedir.

Mezun olunan lise türüne göre Anadolu Lisesi mezunlarının %36,8’i bu soruya “yeterli” cevabını verirken, %47,1’i “kısmen yeterli” ve %16,2’si de “yetersiz” cevabını vermiştir. İmam Hatip Lisesi mezunlarında bu oranlar “yeterli” diyenlerde %42, “kısmen yeterli” diyenlerde %42,9 ve “yetersiz” diyenlerde %15,2’dir. Diğer lise mezunlarında ise “yeterli” diyenlerin oranı %48,1, “kısmen yeterli” diyenlerin oranı %44,4 ve “yetersiz” diyenlerin oranı %7,4’tür. Yapılan Ki-kare testine göre “Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan görsel-ışitsel materyallerin Arapçayı öğrenme konusunda yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Çalışma sonucunda İlahiyat Fakültelerindeki Arapça hazırlık eğitimine yönelik yapılan araştırmada önemli bulgulara rastlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan önemli bulgulardan birisi (Tablo 2) Arapçaya karşı ilgi durumunun mezun olunan lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermesidir. Bu sonuca göre İmam Hatip Lisesi mezunlarının yarısından fazlasının (%55,8) diğer okul türlerinden mezun olanlara göre “biraz ilgilim vardı” seçeneğinde yoğunlaştığı görülürken, Anadolu Lisesi mezunları Arapçaya karşı en ilgisiz grup olarak öne çıkmaktadır. İmam Hatip Lisesi mezunlarının ilahiyat fakültesini tercih etme durumu diğer okul türlerinden mezun olanlara göre daha fazla olması normal karşılanmaktadır.¹⁹ Diğer okul türlerinden mezun olanların ilahiyatı tercih etme nedenlerine bakıldığında ise genelde başka bir bölüm kazanamama, aile ve yakın çevrenin talebi, dini ilimleri öğrenme isteği vb nedenlerle gerçekleştiği görülmektedir.²⁰ Dolayısıyla elde edilen bulgular, genelde sayılan nedenlerle ilahiyatı tercih eden Anadolu Lisesi mezunlarının doğal olarak Arapça hazırlık konusunda fakülte öncesinde sağlıklı bir bilgilerinin olmamasıyla açıklanabilir. Yaptığımız araştırmadan farklı olarak Dündar’ın Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada İlahiyat öğrencilerinin Arapçaya karşı tutumlarında öğrenim gördükleri lise türüne göre anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.²¹

Araştırmadan elde edilen bulgulardan ikincisi (Tablo 3) mezun olunan lise türü ile Arapça hazırlık eğitiminden memnuniyet durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuş olmasıdır. Tabloda ortaya çıkan sonuç esasında Tablo 2’deki bulguları doğrular niteliktedir. Nitekim İlahiyat fakültesine gelirken Arapçaya karşı düşük bir ilgi durumuna sahip olan Anadolu Lisesi mezunlarının Arapça hazırlık eğitiminden istenen sonucu alma konusunda

¹⁹ “İlahiyat Programı Bulunan Tüm Üniversiteler | YÖK Lisans Atlası” (Erişim 09 Nisan 2025).

²⁰ Mehmet Korkmaz, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Bilimname* 18/1 (2010), 43; Ayrıca bkz. İlyas Erpay, “Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri”, *Amasya İlahiyat Dergisi* 13 (2019), 423-473.

²¹ Dündar, “İlahiyat Fakültesi Arapça hazırlık sınıfı öğrencilerinin Arapça dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Örneği)”, 96; Ayrıca bkz. Çoştu - Yılmaz, “İlahiyat Fakültesi Yabancı Dil Hazırlık Programı Sorunlar ve Öneriler”, 63-77.

diğerlerine göre daha düşük bir memnuniyet puanına sahip olmaları olağan bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Nitekim Akmeşe de yaptığı çalışmada Anadolu Lisesi mezunlarının İmam Hatip Lisesi mezunlarına göre Arapçaya karşı daha mesafeli olduklarını ve daha olumsuz bakış açısına sahip olduklarını tespit etmiştir.²² Burada memnuniyet durumunun, öğrencinin derse karşı ilgisi/beklentisiyle doğru orantılı olduğu söylenebilir. Ancak Anadolu Lisesinden gelen öğrencilerin İmam Hatip Lisesi mezunlarıyla aynı ortamda ve aynı müfredata tabi olmaları aradaki farkın nasıl kapatılacağı sorusunu akla getirmektedir. Buna uygun olarak Anadolu Lisesi mezunlarının gerek ilgi gerekse hazırbulunuşluk açısından dezavantajlı oldukları değerlendirildiğinde onlara yönelik ilave programların yapılmaması yeterli verimin sağlanması noktasında bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu da eğitimde bireysel farklılıklara vurgu yapmayı gerekli kılmaktadır. Nitekim Demirel'e göre dil öğretiminde 10 temel ilke bulurken bunlar içerisinde özellikle "bireysel farklılığı dikkate alma" ve "öğrencileri güdüleme ve cesaretlendirme" önemli görülmektedir.²³ Bu sonuç, dil öğretimi stratejilerinin bireysel farklılıkları azaltma ve etkin bir dil öğretimi sağlama noktasındaki önemine işaret etmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen çarpıcı sonuçlardan bir diğeri (Tablo 5, 6 ve 7) Arapça hazırlık eğitimi almış olan katılımcıların bu dilde okuma, yazma ve konuşma becerileriyle ilgilidir. Buna göre katılımcıların mezun oldukları lise türü ile konuşma, yazma ve okuma becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlk olarak tablo 5'te Anadolu Lisesi mezunlarının konuşma becerisi konusunda diğer okul türlerinden anlamlı şekilde düşük olması, önceki tablolardaki sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Nitekim katılımcıların yarıdan fazlasının (%58,8) ilahiyat fakültesine gelmeden önce Arapçaya karşı ilgilerinin olmadığını belirtmesinin yanında tablo 4'te görüldüğü üzere Arapça hazırlık eğitiminin ilahiyat lisans programı için gerekli olduğunu düşünme ora-

²² Akmeşe, *İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine Ait Tutumları ve Kaygıları Üzerine Bir İnceleme (Marmara Üniversitesi Örneği)*, 42; Ayrıca bkz. Recep Uçar, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı Tutumları (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 15/2 (2015), 371-394.

²³ Özcan Demirel, *Yabancı Dil Öğretimi: İlkeler, Yöntemler, Teknikler* (Ankara: USEM Yayınları, 1990)'dan akt. Ertuğ Can - Canan Işık Can, "Türkiye'de İkinci Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar", *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/2 (2014), 44.

nının da diğer okul türlerinden daha düşük (%47,1) olması konuşma becerisi noktasında yetersizlik algısını ve motivasyon eksikliğini kendiliğinden açıklar niteliktedir. Bu değerlendirmenin yazma ve konuşma konusunda da geçerli olduğu söylenebilir. Tablo 6'da yazma konusunda kendisini "iyi" olarak niteleyenler arasında Anadolu Lisesi mezunlarının oranının diğerlerine göre düşük olduğu, bu grupta yer alan öğrencilerin yazma becerisi konusunda diğer liselerden mezun olanlara göre "orta" seviyede yoğunlaştığı görülmektedir. Tablo 5'te genel olarak tüm okul türlerinden öğrencilerin konuşma konusunda kendilerini "orta" ve "zayıf" kategorisinde değerlendirmelerine rağmen, tablo 6'da yazma konusundaki becerilerini genel olarak "iyi" ve "orta" kategorisinde değerlendirmeleri esasında bir çelişki olarak görülmektedir. Burada katılımcıların "yazma"dan, ellerindeki bir metni yazıya geçmeyi (kitabet) anladıkları düşünülmektedir. Nitekim Ekinci'nin yaptığı çalışmada hazırlık sınıfında farklı öğretim yöntemleri kullanılmasına rağmen, yazma becerisi konusunda katılımcıların diğer alanlara göre daha zayıf oldukları tespit edilmiştir. Örneğin yazılı anlatım ve Türkçeden Arapçaya çeviri konusunda 90 katılımcıdan 72'sinin "orta/kötü" seçeneğini işaretlediği görülmüştür.²⁴ Tablo 7'de İmam Hatip Lisesi mezunlarının okuma becerisi konusunda kendilerini diğer lise türlerinden mezun olanlara göre daha yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Bunun nedeni de bu grupta yer alan katılımcıların ortaöğretim döneminde İmam Hatip lisesinde Arapça dersi görmüş olmalarıyla açıklanabilir. Tablo 5, 6 ve 7 birlikte değerlendirildiğinde Arapçayı okuma, konuşma ve yazma becerisi geliştirme noktasında Anadolu Lisesi mezunları diğerlerine göre kendilerini daha yetersiz görmektedir. Nitekim Özcan ve Geçioğlu'nun yaptığı araştırmada mezun olunan lise türü ile yabancı dil öğrenme gayreti (YDÖG) ve onun alt ölçekleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Ancak mezun olunan lise türüne göre YDÖG puanları dikkate alındığında Anadolu İmam Hatip Lisesinden mezun olanların (60.73) ve İmam Hatip Lisesinden mezun olanların puanının (60.14) diğer liselerden mezun olanların puanından (59.53) daha yüksek olduğu görülmüştür.

²⁴ Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", 155; Ayrıca bkz. Musa Yıldız - Ersin Çilek, "Arapça Konuşma Öğretiminde Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 40/1 (2020), 159-181.

tür.²⁵ Bu sonuç bizim araştırmamızın sonuçlarıyla kısmen örtüşmektedir.

Deliçay çalışmasında Arapça öğrenme motivasyonunun İmam Hatip Lisesi mezunu öğrencilerde diğer lise türü mezunu öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.²⁶ Benzer şekilde Özcan ve Yapıcı tarafından yapılan çalışmada da mezun olunan lise türü ve Arapça dersine yönelik tutum arasında İmam Hatip Liseleri lehine anlamlı farklılaşma görülmüştür.²⁷ Tutum ve motivasyondaki artışın yabancı dil öğrenme gayreti üzerindeki olumlu etkileri dikkate alındığında bu sonuçların bulgularımızla uyumlu olduğu görülmektedir. Ancak normal koşullarda Arapça temeli olmayan diğer lise türlerinden mezun öğrencilerin yabancı dil eksikliklerini gidermek adına İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre Arapça öğrenmede daha fazla gayret göstermeleri gerekmektedir. Araştırma bulgularımızdan hareketle denilebilir ki, yetersiz güdülenme ve motivasyon eksikliği, buna ek olarak ders yükünün altından kalkamama veya geri kalma vb. etkenler diğer lise türlerinden mezun öğrencilerde özgüven ve öz yeterlik kaybına; bunun sonucu olarak da dil öğrenme gayretinde azalmaya neden olabileceği değerlendirilmektedir.

Arapça hazırlık eğitimi kapsamında sahip olunan dil becerisi yetkinliği kadar bu becerinin ilahiyat eğitimi sırasında kullanımı da önemlidir. Araştırmamızda elde edilen önemli sonuçlardan biri de edinilen dil becerisinin kullanımında mezun olunan lise türüne göre anlamlı farklılaşmaların görülmesidir. Tablo 10'da "Arapça hazırlıkta edindiğiniz dil becerilerinin ne kadarını ilahiyat programında kullanıyorsunuz?" sorusuna Anadolu Lisesi mezunlarının %44,2'si "yeterince kullanmıyorum/hiç kullanmıyorum" şeklinde cevap verirken, diğer liselerden mezun olanların %40,7'si "yeterince kullanmıyorum/hiç kullanmıyorum", İmam Hatip Lisesi mezunlarının

²⁵ Özcan - Geçioğlu, "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Öğrenme Gayretlerinin İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", 402.

²⁶ Tahsin Deliçay, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Öğrenmedeki Motivasyon Düzeyleri (Fırat Ün. İlahiyat Fak. Örneği)", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2005), 71-72.

²⁷ Yusuf Özcan - Asım Yapıcı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 16/2 (2016), 131-132; Ayrıca bkz. Arpaçukuru - Çelikaş, "İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Öğretim Yılı Başında Arapçaya ve Arapça Dersine Dair Düşünce, Beklenti ve Hedefleri (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)", 195-226.

ise %22,4'ü “yeterince kullanmıyorum/hiç kullanmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Buna göre İmam Hatip Lisesinden mezunlarının Anadolu Lisesi ve diğer liselerden mezun olanlara göre, edindiği dil becerilerini kullanma konusunda pozitif ayrıştığı ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görüldüğü tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak da yine -başka faktörlerin etkisini göz ardı etmemekle birlikte- İmam Hatip Lisesinden mezun olanların Arapça ile ortaokul ve lise yıllarında tanışmalarının da bir sonucu olarak diğer lise mezunlarına göre özgüvenlerinin daha yüksek olmasıyla açıklanabilirken aynı zamanda Anadolu Lisesi ve diğer liselerden mezun olanların öğrenme gayreti konusunda motivasyon eksikliğiyle de izah edilebilir. Nitekim bu yorumu destekler nitelikte Özcan ve Geçioğlu'nun araştırmasında da dil öğrenme gayretinin mezun olunan okul türüne göre (istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte) az da olsa farklılaştığı (Yabancı dil öğrenme gayreti puanı Anadolu İmam Hatip Lisesi mezunların $X=60,73$ iken diğer okul türlerinden mezun olanlarda $X=59,53$ olarak bulunmuştur.) tespit edilmiştir.²⁸ Nitekim tablo 10'da hazırlık eğitiminde edinilen Arapça becerilerinin ilahiyat programında kullanım durumunun Anadolu Lisesi ve diğer lise mezunlarında İmam Hatip Lisesi mezunlarına göre daha düşük olması, üzerinde durulması gereken bir konudur. Öncü ve Baltacı'nın Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi örneğinde yaptıkları araştırmada, “Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı lisans döneminde unuttunuz mu?” şeklinde sorulan soruya katılımcıların %64'ü “evet” cevabını verirken, “Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı daha sonraki yıllarda kullanabiliyor musunuz?” sorusuna ise katılımcıların %56'sı “hayır” cevabını vermiştir.²⁹

Tablo 11 ve 12'de mezun olunan lise türü ile Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan ders içeriklerinin (konu, etkinlik vb.) Arapçayı öğrenme konusundaki yeterlilik durumu ile Arapça hazırlık eğitiminde kullanılan görsel-işitsel materyallerin Arapçayı öğrenme konusundaki yeterlilik durumlarına bakılmıştır. Her iki tabloda da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak tablo 11'de İmam hatip Lisesi mezunlarının diğer okul türlerine göre ders içeriklerinin yeterli olduğunu düşünme konusunda daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu durum dersin işlenme biçimi,

²⁸ Özcan - Geçioğlu, “İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Öğrenme Gayretlerinin İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)”, 395.

²⁹ Öncü - Baltacı, “Yüksek Din Öğretiminde Arapça Öğretimi Sorunsalı”, 66.

etkinlikler ve kullanılan diğer materyaller vasıtasıyla öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların en aza indirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.³⁰ Bu noktada alternatif yöntemlerin kullanımı, bir yabancı dili öğrenme konusunda bireysel farklılıkların en aza indirilmesinin yanında farklı öğrenme alternatiflerinin sunulması anlamına gelmektedir.³¹ Altıntaş Arapça öğretimine ilişkin sorunların merkeze alındığı çalışmada ders içerik ve yöntemleri konusundaki sorunlara işaret etmiştir. Buna göre sorunlar içerisinde gramer ve çeviri ağırlıklı etkinliklere yer verilmesi, klasik takrir yönteminin fazlaca kullanılması vb. nedenlerle dil öğretiminde istenen amaca ulaşamadığı belirtilmiştir.³² Bahsedilen yöntemler ve etkinlikler dil öğretiminde mutlaka yer verilmesi gereken hususlar olabilir ise de bir yöntemin etkililiği, ilgili yöntem ve tekniğin uygun şekilde ve sürede kullanılması ile doğru orantılıdır. Zira bir yöntem belirlenirken bu yöntemin seçimini etkileyen hususların (ulaşılacak hedefler, öğretmenin yöntem konusundaki becerisi, içeriğin yapısı, süre-maliyet, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi, farklı öğrenme özellikleri vb.) dikkate alınması, elde edilecek başarı açısından önemlidir.³³

Katılımcıların verdikleri cevaplarda kendilerine ilişkin yeterlik durumlarını algılamalarında istatistiksel olarak anlamla farklılıklar görülmekle birlikte genel olarak programa ilişkin değerlendirmelerde anlamlı farklılıkların olmadığı, ortak genel kanaatlerin taşıdığı

³⁰ Bk Öncü - Baltacı, “Yüksek Din Öğretiminde Arapça Öğretimi Sorunsalı”, 66. Muhammet Raşit Memiş - Mehmet Dursun Erdem, “Yabancı Dil Öğretimde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/9 (2013), 299.

³¹ Can - Can, “Türkiye’de İkinci Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar”, 55. Arapça öğretiminde başvurulabilecek yöntem ve teknikler konusunda ayrıca bk. Soner Gündüzöz, “Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem ve Teknikler: Pedagojik Bir Değerlendirme”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/29 (2010), 35-53.

³² Altıntaş, “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması”, 416; Bu konuda ayrıca bk. Hasan Soyupek, “İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2003), 77-95.

³³ Bk. Murat Gökalp, *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2019), 133; Orhan Akınoğlu, “Öğretim Kuram ve Modelleri”, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, ed. Şeref Tan (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2011), 160-161; Bilal Duman, “Eğitimde Çağdaş Yaklaşımlar”, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, ed. Gürbüz Ocak (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017), 473-480.

görülmektedir. Bu sonuç katılımcı öğrencilerin verdikleri yanıtlarda objektif bir değerlendirme yaptıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara ışığında İlahiyat fakültele-
rinin hazırlık programları yeniden gözden geçirilmelidir. Zira hazırlık eğitimi alan öğrencilerin ilahiyat programlarında, aldıkları bu eğitimi kullan(a)mıyor olmaları hazırlık eğitiminin gerekliliği ve işleyişi üzerinde tartışma meydana getirmektedir. Katılımcıların 2/3'ünden daha fazlasının (%72,1) Arapça hazırlık eğitiminin ilahiyat programında kullanmadıklarını, yine %58,3'ünün aldıkları eğitimi ilahiyat programı için yeterli görmediklerini belirtmesi Arapça hazırlık eğitiminin amacı, mahiyeti, yöntemi ve lisans programlarında kullanımı konusunun yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Arapça dil öğretiminde önemli görülebilecek konulardan biri de dil öğretiminin önemli bileşenlerden birisi olan öğretici nitelikleridir. Arapça hazırlık eğitimi programlarında ağırlıklı olarak İlahiyat Fakültesi mezunu olup Arap Dili ve Belagatı Anabilim dalında uzmanlaşan akademik personel istihdam edilmektedir. Oysa İlahiyat fakültelerinin istihdam alanları ve müfredat yapısına bağlı olarak bu kişilerin dil öğretimi konusunda özel bir uzmanlığı bulunmamaktadır. Bu nedenle dil öğretimi konusunda öğretici niteliklerinin artırılması önemli görülmektedir.

Son olarak ilahiyat fakülteleri için Arapça hazırlık eğitiminin amacı ve önemi, gerekliliği gibi hususların planlama ve uygulama aşamalarında yeniden düşünülmesi önemli görülmektedir. Zira öğrencilerin ilahiyat fakültelerindeki lisans eğitimlerini büyük ölçüde Türkçe olarak sürdürmeleri, bir yıllık hazırlık sürecinde edinilen Arapça bilgisinin aktif biçimde kullanılmamasına yol açmakta; bu durum da hazırlık eğitiminin işlevselliğini önemli ölçüde sınırlandırmaktadır.

Kaynakça

- Acuner, H. Yusuf - Korukcu, Adem. "İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Yetkinlik Beklentisi ve Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı-Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2012), 191-211.
- Akınoğlu, Orhan. "Öğretim Kuram ve Modelleri". *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Şeref Tan. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 7. Basım, 2011.
- Akmeşe, Serpil. *İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine Ait Tutumları ve Kaygıları Üzerine Bir İnceleme (Marmara Üniversitesi Örneği)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Altıntaş, Muhammed Esad. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması". *Eskişeni* 52 (2024), 405-433.
- Arpaçukuru, Osman - Çeliktas, Hasan Sabri. "İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Öğretim Yılı Başında Arapçaya ve Arapça Dersine Dair Düşünce, Beklenti ve Hedefleri (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 10/2 (2023), 195-226.
- Arpaçukuru, Osman - Üzümcü, Muzaffer. "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumları (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Örneği)". *Tasavvur / Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 6/2 (2020), 853-886.
- Aydın, Atik. "İlahiyat Fakültesi Lisans Öğrencilerinin Arapça Eğitimi Hakkındaki Görüşleri". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11/1 (2020), 33-57.
- Can, Ertuğ - Can, Canan Işık. "Türkiye'de İkinci Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar". *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/2 (2014), 43-63.
- Cebeci, Suat. "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/4 (1999), 227-236.
- Civelek, Yakup. "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler -Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği-". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (01 Haziran 1998), 225-283.
- Cresswell, John W. *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Qualitative and Quantitative Research*. Boston: Pearson Education Inc, 2012.
- Çoştı, Yakup - Yılmaz, Macid. "İlahiyat Fakültesi Yabancı Dil Hazırlık Programı Sorunlar ve Öneriler". *İlahiyat Fakültesi Arapça Hazırlık Programı Üzerine Bir Değerlendirme*. ed. Yakup Çoştı - Macid Yılmaz. 63-77. Lap Lambert Academic Publishing, 2020.
- Deliçay, Tahsin. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Öğrenmedeki Motivasyon Düzeyleri (Fırat Ün. İlahiyat Fak. Örneği)". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2005).
- Demirel, Özcan. *Yabancı Dil Öğretimi: İlkeler, Yöntemler, Teknikler*. Ankara: USEM Yayınları, 1990.
- Duman, Bilal. "Eğitimde Çağdaş Yaklaşımlar". *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Gürbüz Ocak. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 10. Basım, 2017.
- Dündar, Ahmet İhsan. "İlahiyat Fakültesi Arapça hazırlık sınıfı öğrencilerinin Arapça dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi (Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Örneği)". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 25 (2021), 845-868.
- Ecer, Münir. "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar". *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2023), 1-22.
- Ekinci, İsmail. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme". *Van İlahiyat Dergisi* 7/11 (2019), 144-161.

- Erpay, İlyas. "Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri". *Amasya İlahiyat Dergisi* 13 (2019), 423-473.
- Gökalp, Murat. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 4. Basım, 2019.
- Güceyüz, İsa. "Arapça Hazırlık Sınıflarında Derse Devam ve Akademik Başarı İlişkisi". *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (30 Aralık 2023), 391-412.
- Gündüzöz, Soner. "Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem ve Teknikler: Pedagogik Bir Değerlendirme". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/29 (2010), 35-53.
- Hussein, Abdul Kadir. "Türkiye'deki İlahiyat Öğrencilerinin Arapça Konuşabilme Konusunda Zorluk Çekmelerinin Değerlendirilmesi: Sakarya Üniversitesi Örneği". *The Journal of Academic Social Science* 90 (2019), 412-421.
- Karadaş, Çağfer. "İlahiyat Lisans Programının Değerlendirilmesi". *Bugünün İlahiyatı Nasıl Olmalıdır? -Sorunlar ve Çözümler-*. İstanbul: İSAV Yayınları, 2015.
- Korkmaz, Mehmet. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği". *Bilimname* 18/1 (2010).
- Memiş, Muhammet Raşit - Erdem, Mehmet Dursun. "Yabancı Dil Öğretimde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/9 (2013), 297-318.
- Nazıroğlu, Bayramali. *Derdimiz İlahiyat*. İstanbul: Okur Akademi Yayınları, 2020.
- Oğuz, Orhan. "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfından Sonra Arapça Öğretiminde Kesintiye Uğraması Sorunu". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10/2 (2019), 452-459.
- Oğuz, Orhan - Çakır, Mehmet. "Arapça Hazırlık Öğretim Programına İlişkin Genç Bir Bakış: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Örneği". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 27/5 (2019).
- Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: Düşünce Kitabevi, 2011.
- Öncü, Mustafa - Baltacı, Ali. "Yüksek Din Öğretiminde Arapça Öğretimi Sorunsalı: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/2 (2020), 55-82.
- Öz, Nedim - Gür, Ahmet. "Arapçaya Metaforik Bir Yolculuk: Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Algısı". *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/2 (2023), 745-761.
- Özcan, Yusuf - Geçioğlu, Ahmet Rifat. "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Öğrenme Gayretlerinin İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 21/1 (2021), 386-409.
- Özcan, Yusuf - Yapıcı, Asım. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 16/2 (2016), 113-142.
- Soysaldi, Mehmet. "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Ve Çözüm Yolları". *EKEV Akademi Dergisi* 45 (2010), 247-279.
- Soyupek, Hasan. "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2003), 77-95.
- Tosun, Cemal - Doğan, Recai. "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine". *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*. 487-507. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Uçar, Recep. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı Tutumları (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 15/2 (2015), 371-394.

- Uçar, Recep. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı Tutumları (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 15/2 (2015), 371-394.
- Yıldız, Musa - Çilek, Ersin. “Arapça Konuşma Öğretiminde Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi”. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 40/1 (2020), 159-181.
- “İlahiyat Programı Bulunan Tüm Üniversiteler | YÖK Lisans Atlası”. Erişim 09 Nisan 2025. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20041>

